

Чурапчыга күн тахсар!



# САНА ОЛОХ

12+

2020 сыл  
Бэс ыйын  
5 күнэ  
бээтинсэ  
№ 40  
(11695)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҤЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • sanaoloh

— 1 ИЮЛЯ - ОБЩЕРОССИЙСКОЕ ГОЛОСОВАНИЕ ПО ПРИНЯТИЮ ПОПРАВОК В КОНСТИТУЦИЮ РФ —

## АНДРЕЙ КЛИШАС: Поправки в Конституцию служат хорошей основой для политической консолидации общества

Председатель Комитета по конституционному законодательству и государственному строительству Совета Федерации, сопредседатель рабочей группы по поправкам в Конституцию РФ Андрей Клишас считает, что созданы все условия для проведения голосования. Об этом он заявил в ходе совещания Президента РФ Владимира Путина с руководством ЦИК и членами рабочей группы по подготовке предложений о внесении поправок в Конституцию.

«Информированность о содержании поправок в Конституцию РФ среди наших граждан значительно возросла за эти 2,5 месяца. Это при том, что пространство у нас в первую очередь было занято информацией о борьбе с коронавирусом инфекцией. Опросы показывают, что информированность граждан всех возрастных групп о содержании поправок по отдельным позициям достигает 97 процентов. По социальным поправкам уровень поддержки до и выше 90 процентов. По другим поправкам — до 60–70 процентов», — сказал сенатор.

По словам Клишаса, это свидетельствует о том, что поправки продиктованы людьми, продиктованы самой жизнью. «Люди действительно вникли в содержание поправок, их актуальность для многих стала очевидна, особенно на фоне ситуации с распространением коронавирусной инфекции», —



подчеркнул сопредседатель рабочей группы.

«Органы государственной власти уже действуют в логике этих поправок. Мы видим это по законам, которые принимаются. По решениям Президента, Правительства. Граждане справедливо полагают, что та социально-ориентированная политика, которую сегодня демонстрируют власти, должна быть закреплена в Основном законе. Они видят в этом очень важные для них конституционные гарантии своих прав», — добавил он.

Сенатор отметил, что ЦИК проделал очень большую работу. Все члены рабочей группы и представители ЦИК едины в том, что те правила, по которым будет проводиться Общероссийское голосование, должны быть простыми, понятными для людей, удобными. «Люди должны доверять как процедуре, так и результату голосования», — заявил парламентарий.

Он также обратил внимание на вопросы санитарной безопасности. «Целый ряд стран проводит муниципальные и национальные выборы кампании. Снимаются ограничения и в ряде российских регионов. Различные формы общественной активности выходят в нормальный режим. Конечно, при соблюдении всех рекомендаций Роспотребнадзора», — подчеркнул сенатор.

Клишас обратил внимание на то, что в этих условиях проведение Общероссийского голосования как никогда становится актуальным, и люди имеют право реализовывать свои конституционные права на управление государством. Поправки в Конституцию служат хорошей основой для политической консолидации общества.

Напомним, по итогам заседания глава государства издал указ о проведении Общероссийского голосования по принятию поправок в Конституцию РФ 1 июля 2020 года.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —



## “ХАЛЫМА” БЭДЭРЭЭЛИНЭЙ СУОЛ БҮГҮННҮ ТУРУГА

«Сана олох» хаһыат номоххо киирбит, хас эмэ улуус хорук тымыра буолбут, «Халыма» бэдэрээлинэй тыраасса Чурапчынан аһар ситимэ бүгүҥнү күнүгэ уопсай туругун уонна туох үлэлэр ыһылла туралларын билистэ. Улуус баһылыгын тутууга солбуйааччыта Руслан Васильевы, «Дорожник» ХЭТ суолга учаастагын начаалынньыга Спартак Пахомовы уонна Биир кэлим сакаасчыт сулууспатын тутууга хонтуруолун инженерэ Евгений Попову кытары Мэнэ Ханалас улуунун кытары быысаһар кыраныыссада тийэ айаннаан, көрөн-истэн кэллэбит.

Айан суолугар өрөмүөн үлэлэрэ бара туралларынан сорох буор, кумах кутуллубут сирдэринэн онхойдор, аппалар бааллара бэлиэтэнэр.

«Дорожник» ХЭТ-бэ өр сылларга учаастак начаалынньыгынан үлэлиир Спартак Васильевич Пахомов манньк кэпсиир:

— Биһиги Билигин уопсай хантыраак быһыытынан бу ыйга сэттэ көс ордугуна икки биэрэстэни көрө-истэ сылдьабыт. Ити ыйылыбыт устаттан 28 биэрэстэтигэр өрөмүөн үлэлэрэ ыһылла тураллар. Бастакы өрөмүөнүүр биригээдэ

Мэнэ Ханалаһы кытары быысаһар кыраныыссаттан аахтаах, 135-тэн 149-ка диэри ПАО «Дорис» диэн тэрилтэ буолар. Онтон 149-тан 162-кэ диэри «Мегинские автомагистрали» диэн тэрилтэ үлэни ыһтар. Бу икки тэрилтэлэр графиктарын сепке тутуһар түгэннэригэр 135-149 км быйыл сэттинньи ыйга диэри бүтүннүү аспаалынан бүрүйэн, түмүктээн туттарыахтаахтар. Оттон кэлэр 149-

162 км үс сыллаабы үлэ буолар, онон ыам ыйыттан сабалаан кыралаан үлэлэри ыһталлар.

Суолбут сүрүн алдьаныытын дьоммутугар-сэргэбитигэр быһаарар буоллаахха, манньк Бэдэрээлинэй суолга ирбэт тонноох буолан, ардах түһүүтүгэр бэлэмнэнэн, эрдэтээни сылларга ыарахан таһаастаах массыыналары хааччахтааһын баара Билигин онугу тутуспат буолбуттара үс сыл буолла, ол түмүгэр быһырыллыһан сабалаан, суолу тобута үктээһин биллэ үрдээтэ. Билигин таһааһы тиэйэр массыыналар уйуктара олус улахан. Холобур, сэттэ биэрэстэлээх учаастакка 154 тыһ. куб кумах көрүллэр буоллабына, суоттаан да көрдөхкө, быһа барыллаан 400 тыһ. куб кумах кэпсэхтээх, ол биллэн турар, барыта сиригэр кэлэр. Ону улахан туонналаах тизхиныкэлэр таһаары, ириэри кэмигэр тобута үктээн кэбиһэллэр.

«Суол — сайдыы төрдө» кинигэбэ СӨ Суол бырабылыанньатын генеральнай дириэктэрэ Анатолий Ветоскин: «С приходом в земли Чурапчинского улуса строительство резко затормозилось. Основными причинами были многогодовой сезон проливных дождей и поверхностное пролегание толстой мощи вечной мерзлоты с вертикальными линями льда, впитываемые в тяжёлых суглинках, по физическим свойствам относящихся к разбухающим грунтам», — дьин суруйан турар. Ити ирбэт тон биһиги Чурапчыбыт эрэ учаастагар баар, итини өйдүүр тобостоох.

Аны 2-3 сылынан Чурапчыбытыгар аспаал топору кэлиэ, ону бука бары өйдөөн туран, тулуйуохпутун наада. Туох баар күүс барыта билигин «Халыма» суолугар ууруллар. Онон дьоммут-сэргэбит өйдүүхтэрэ диэн эрэнэбит.

Онон «Суол — сайдыы төрдө» диэн баран, бэдэрээлинэй тыраассабыт тулсарыгар, сымнаһас айаннаах буоларын эрэнэ кэтэһиэбин.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— КИИ УОННА СОКУОН —

— ҮӨРЭХ-ИИТИИ —



## Улууска “Биир ньгыл Арассыяа” баартийатын барыллаан куоластааһынын түмүгэ табыста

Ыам ыйын 31 күнүгэр Холтобо, Сылан, Мырыла, Кытаанах нэһиликтэригэр “Биир ньгыл Арассыяа” баартияа иһинэн 2020 сыл күһүнүгэр ытыллар быыбардарга турар хандьыдааттары быһаарар барыллааһын куоластааһына ытылынна. Куоластааһыны ытылыга анал хамыһыһа, оттон быыбар күн сөтөһү хамыһыһа үлэлэттиллэр.

Пандемиянан сибээстээн, баартияа региональнай отделениеһын Президиумун уураабынан, куоластааһын 4-с моделинан, ол эбэтэр баартияа чилиэннэрин ортотугар бигэргэтиллибит быыбардааччылар испиһиһтэригэр олобуран ытылынна.

Барыллааһын куоластааһын санитарнай ирдэбиллэри толору тутуһан ытылынна. Кытаанах нэһилигин баһылыгын дуоһунаһыгар хандьыдаатынан турбут Егор Потанов, Сылан нэһилигин баһылыгын дуоһунаһыгар хандьыдаатынан турбут Егор Сивцев үрдүк бырыһыаннары ылан, күһүн ытыллар быыбарга баартияа аатыттан хандьыдаат быһыытынан кыттыахтара. Маны сэргэ, нэһиликтэргэ бэрэстэбиитэллээх уорганнарга дыкутааттары таллылар. Барыллаан куоластааһын туох да мэхэйэ суох этэннэ барда, — диир Чурапчы улуусун «Биир ньгыл Арассыяа» Чурапчытаабы салаатын сакирэтээр Алексей Егоров билиһиннэрдэ.

Петр ГУЛЯЕВ.

## ГИБДД НАЧААЛЫННЫЫГА ХААЧЧАХТААҢҢЫННАРЫ ТУТУҢАРГА ЫҢЫРАР

Дойдуга өрө турбут “COVID-19” дыан биһиги улууспутугар эмиз тарбанна. Балыһа үлэһиттэрэ барыһы-кэлини тохотун, мааска эрэсимин тутуһун, самоизоляцияда олорун диһиллэрин истибэккэ, күн бүгүнүгэ диэри барыһы-кэлини син биир туох даһаны уларыһыһа суох буола турар. Суолга-иискэ, тырааныспар өттүнэн хайдах сөпкө дыһаналларын туһунан полиция майора, Чурапчытаабы ОГИБДД начаалынньыга Василий Дмитриевич Ефремовы кытары төлөпүүн нөҥүө кэлсэтиим:

— Билигин, о.э. бэс ыйын 1-10 күннэригэр диэри биһиги сэрэтэр-профилактикалыр сыаллаах “Мотоцикл” диэн операцияны оноробут, рейдэлиибит. Мотоцикл омус көрдөхкө, кыра тизхиһикэ эрэри, кутталлаах, суолга улахан саахаллар тахсар түбэлтэлэрэ үгүс. Эрэспүүбүлүккэ уонна биһиги улууспутугар эмиз эчэйиһээх саахаллар тахса тураллар. Итинэн сизтэрэн, убаастабыллаах төрөппүттэр, оболоргутугар мотоцикл ылан биэрэр да түгэннигэр суолга таһаарбаккытыгар көрдөһөбүт. Оҕо 16 сааһыттан мотоциклы ытыгар “А” категориялаах быраабы туттаран ылаар көнүлүнэр. Анал докумуоннаах, бырааптаах дыон хайаан даһаны шлем кэтэплэрэ ирдэниллэр.

Бэс ыйын 14 күнүгэр диэри өрөспүүбүлүккэ Ил Дархана Айсен Николаев анал уураабынан харантыын кэмэ уһатыллан биэрдэ. Куорат уонна улуустар икки ардыларыгар сылдыар такси сулууспалара дыон кэлиитин-барыһын кытаанахтык тохотуохтаахтар. РФ Бырабыыталыстыбатын 02.04.2020 күнүгэр тахсыбыт 417 нүмэрдээх уураабынан уонна СӨ Ил Дарханын 17.03.2020 тахсыбыт 1055 нүмэрдээх уураабын хааччахтааһынар киридилэр. Онон көрөн, бэрэздэги кэһээнчилэр (ИП, юридическэй сирэйдэр, чааһынайдар) боротукоопланан, дыалалара оройуон уонна федеральнай суут быһаарыһыгар утаарыллаллар. Манныа РФ Административнай буруйдар тустарынан кодексын 20.6.1 ыст. 1-кы чааһыгар эппиэтинэскэ тардыллан, 30000 солкуобайга диэри ыстарааптанар, оттон дуоһунастаах сирэй уонна урбаанһыт 50000 солк. диэри, тэриптэ 300000 солк. диэри ыстарааптанан сөп.

Сайын буолан, каникул сабалланна. Оболор бэлисипиэтинэн хатааһылыллар үксүө, бу түгэннэ эмиз төрөппүттэргэ туһайан этэбин, оболоргутун суолга таһаарыман. Бу пандемия кэмигэр бэлисипиэтинэн улахан да дыон, оболор даһаны суолга тахсан хатааһылыллара бобуллар.

Онон убаастабыллаах төрөппүттэр, улууспут дыоно-сэргэтэ, мактан сайын бары болбомтолоох буолуобун, оболорбутун, ымчаттарбытын харыстаан, кытаатан тулуйан, тэһийэн тэлгэһэ иһиттэн тахсыбакка буола сатаан. Бары түмсөн, бэйэ-бэйэбитин өйдөстөхтүтүнэ эрэ, бу дыаны кыайыахпыт. Үөһэ сэрэтиллибит хааччахтааһынар туһунаһыгар ынырабыт.

Кэлсэттэ

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

## Оболор уһун өрөбүллэрэ көдүүстээхтик ааһыа

2019-2020 үөрэх дыла түмүктэнэн, үөрэнээччилэр кэтэһиһээх сайынны уһун өрөбүллэрэ сабалланна. Сылын аайы сайынны оболор иллэн кэмнэрин көдүүстээхтик атааралларын туһугар араас хайыскалаах лаабырдар, быһааакалар үлэлиилэр. Быйыл коронавирус дыһыттан сылтаан дойду үрдүнэн лаабырдар ураты, дистанционнай ньыманан ытыллаллар бэлэстэммитэ. Бу туһунан улуустаабы үөрэх салалтатын испиһиһиттэн Дмитрий Андреевич Илларионовтан чопуластым.

Оҕо сынныаланан туһалаахтык тэрийэргэ, доруобуйатын бөөрөгөтөргө икки көрүн бырагыраама үлэлиир: “сайынны дыарыктаах буолуу” уонна “сайынны сынныалан” “Сайынны дыарыктаах буолуу” сайынны биризмэһэ ананан оноруллубут эбии үөрэх дыарыктара буолаллар. Бэс ыйыгар эбии үөрэх тэрилтэлэрэ оболорго араас дыарыктары дистанционнай ньыманан ытыллаллар былаанналар. Ол курдук, оҕо ыспартыбынай оскуолата 11 усулор хайысхатыгар (бокс, волейбол, тизнис, ыстана, тустуу уо.д.а) ый устата оболору дыарыктаахтара. Билинни туругунан, барыта 207 оҕо дыарыктаах суруттарбыт. Чурапчытаабы үөрэтэр-онорон таһаарар кэмбинээт үс бырагырааманы үлэлиэтибэ. Уон күн устата кыргыттар иистэнэргэ, бэйэни көрүнүү ньымаларыгар, уолаттар уһанарга үөрэниэхтэрэ. Оттон «Үөрүү» оҕо дыоһурун сайынналар иһин барыта 18 куруһуогу салгыы ытылаа. Манныа барыта 800 оҕо хабыллан сылдыаа.

«Сайынны сынныаланна» лаабырдар, быһааакалар киридилэр. Бэс ыйын 15 күнүттэн эмиз дистанционнай ньыманан үлэлиэхтэрэ. Ол курдук, сэттэ күнүсү лаабырга барыта 145 оҕо сылдыаа. Ааспыт сылларга айылбаа, мусуойга, араас сирдэргэ экскурсиялыр буоллахтарына, быйыл барыта тохотуллан, сөптөөх бырагыраама онорулла сылдыар. Онтон балаһыанһа көнөбүнэ, от ыйыттан «Кустук», «Дабаан», «Типократ», «Мы» курдук стационарнай лаабырдар үлэлэрин сагалыахтара. Баларга бастагы сменага 190 оҕо хабыллара былаанналар. Билинни кэмнэ «Кустук» лаабырга 100-чэ үөрэнээччи суруттарбыт. Оҕо биір сменага сылдан, эргичи сайдарын туһугар техникескэй, тыл, айартуу, ыспартыбынай хайысхалары үлэлиэхтэрэ. Маны таһынан 8 балаака лаабыр баар. Күнүсү ньыманан үлэлиир түгэнигэр — бастагы сменатыгар 160 оҕо сылдыаа. Уопсайынан, сайын устата 19 тэрэһиннээх лаабырга 1210 оҕо хабыллара былаанналар. Кыра кылаастарга оҕо быһааакалар үлэлиэхтэрэ. Күннэ 4 чаас иһигэр оболор үөснэн баран соннуулар, сибээхкэ уу куталлар, уо.д.а. Барыта 18 быһааакага 680 оҕо хабыллара былаанналар.

Ити курдук, төһө да уустук кэмнэр буолбуттарын иһин куйаар ситимэ, технология сайдан, сана ньымалары тобулан лаабырдар, быһааакалар үлэлээн, оболор иллэн кэмнэрин туһалаахтык атаарыахтара.

Марфа ПЕТРОВА.

## Онлайн-эрэсим нөҥүө идэни баһылыыллар

Дойду үрдүнэн коронавирус дыан саба бүрүүкээбит кэмигэр Чурапчытаабы колледж онлайн-эрэсим нөҥүө баһалаах дыону кылгас куурустарга — бетонщик, каменщик, штукатур идэтигэр үөрэтэ сылдыаллар.

“Билигин кылгас куурустарга ханнык баһарар эйгэһэ үлэли-хамныы сылдыар испиһиһтэр, устудьуоннар, ону таһынан үлэтэ суох дыон үөрэнэ олороллор. Үөрэхтэрин бүтэрбит курсаннарга үлэ идэтин баһылаабыттарын туһулуур сибидиэтэлиһтибэлэри туттарабыт.

“Каменщик”, “Бетонщик” идэлэргэ 20-лии, “Штукатур” идэтигэр 5 киһи үөрэнэр. Бетонщиктар ыам ыйын 12 күнүттэн бэс ыйын 9 күнүгэр диэри дистанционно үөрэнэн түмүктээн эрэллэр. Онтон атыттар ыам ыйын 18 күнүттэн сабалаан, бэс ыйын 15 күнүгэр үөрэхтэрин бүтэрэн, туһаннаах сибидиэтэлиһтибэлэрин тутуохтара. Дистанционнай-сетевой үөрэхпит Chumoodle.ru сайт нөҥүө ытыллар, хас биірдии курсанна туспа логин, пароль сыһыарыллар. Манныа кириэн, үөрэхтэрин теоретическэй чааһын — анал слайдалары, видео-үөрэхтэри, итиэннэ тиэстэри толороллор. Итини таһынан ватсап нөҥүө тэриллибит бөлөхтөр күннээһи үөрэхтэрин чааһын ырытыһаллар, быһаарсаллар. Сорох үөрэнээччилэр билигин производственной быраактыкаларын ааһа сылдыаллар. Онон маннык үөрэхтээһин көдүүстээхтик ытылыннабына, үгүс киһиэхэ көмө буолуо дии саныыбыт”, — диир Чурапчытаабы колледж профессиональнай үөрэхтээһинин тыотора Нарьяна Бурцева кэпсиир.

Улууспутуттан үчүгэй испиһиһтэр үүнэн тахсыахтара диэн эрэнэбит уонна үлэлэригэр үөрэхтэригэр ситиһиһилэри баһарабыт.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.





# ТИЭРГЭН



Дьиз кэргэнгэ аналлаах балаһа

## Күөх сайын быйанын сомсон

Аан дойдуну аймаабыт коронавирус дьаһа салгыы тарбамматтын туһуттан Арасыйыа үрдүнэн карантин биллэриллибитэ. Онуоха сайынны бириэмэбэ дьизбэ олорон, дьарыктаах буоларга, бэйэ тиэргэнтэн дохуоту ыларга анаан, улуустаабы «Дьизбэр олоҥ – дьиз кэргэн экономикатынан дьарыктан» дьиз пилотнай бырайыак оһоһуллубута. Бу бырайыак чэрчитинэн олохтоохтор чэлчэки сыанаба тэпилииссэ, сибиинньэ, куурусса уо.д.а. атыылаһалларыгар сайаапкалар хомуллубуттара. Бүгүҥү «Тиэргэн» балаһаба Холтобо нэһилиэгин дьаһалтатын дьиз кэргэн дьыалатын исписэлиһэ Айталина Егоровна Васильева ыалдьыттыыр.

- Айталина Егоровна, үтүө күнүнэн! Нэһилиэккитигэр бу бырагырааманан хас ыал сибиинньэ оботун атыыласта?

- Биһиги нэһилиэкпиттэн биэс ыал биирдии сибиинньэни оботун атыыласта. Онтон куруук дьарыктанар дьон эрдэттэн бэйэлэрэ туспа атыылаһан олороллор. Бу бырагырааманан өссө куурусса сакаастаатыбыт.

- Эн атыыластын дуо?

- Атыылаһан. Биһиги дьиз кэргэн быйыл бастакыбытын сибиинньэни иитэбит. Холтобого күһүн атырдыах ыйыгар көһөн кэлбиппит. Ол иннинэ 20 сыл устата Дьокуускай куоракка олорбуппут. Кэргэним төрөөбүт нэһилиэгэр көһөн, олохсуйан эрэбит. Ого дэриэбинэбэ олорон улаатара

ордук. Оскуолаба кылаастарыгар абыаах оҕо үөрэнэр буолан, үөрэнээччи билиини толору инэринэр кыахтаах. Маны таһынан сибиинньэ ыраас салгынна оҕо сүүрэрэ-көтөрө үчүгэй бөбө буоллаба дии. Уолсайынан, дьиз ис-тас үлэтигэр сыһарыллыбыт оҕо кэрэбэ, сырдыкка тардыһылаах буолар.

- Дьиз кэргэнин туһунан билиһиннэрэ түс эрэ.

- Биһиги дьиз кэргэн аба баһылыга вахтаба үлэтиир. Икки оҕолоохтук. Улахан оҕобут устудьун, кырабыт бэһис кылааһы бүтүрдэ.

- Эрдэ сибиинньэ ииппэтэх буоллаххына, хайдах көрөрү-истэри ким сүбэлээбитэй?

- Сакаастаабыт биэс ыал «ватсап» сыһарыыга бөлөхтөөхтүк. Биир ыалбыт куруук иитэр, сорох ыалларбыт эрдэ иитэ сылдыбыттар эбит. Бөлөхтүүтүгэр хайдах, хаһан, тугунан аһатарбытын туһунан кэпсэппиппит. Сибиинньэбит оҕолоро кыраһаан тулалыыр усулуобуйаба үөрэнэн эрэллэр. Билигин холбуллубут үүтүнэн, комбикормунан аһата сылдыбын.

- Түмүккэр тугу этиэн этэй?

- Олохтоохторго дьаһа кэмигэр ыраах барбака-кэлбэккэ, санааны түһэрбэккэ, дьизбэ олорон туһалаабынан дьарыктаналларыгар, инэмтиэлээх аһы-үөлү хаһааналларыгар баһарабын. Кэтэһиилээх самаан сайыммыт уйгулаах-быйаннаах буоллун!

- Айталина Егоровна, кэпсээнин иһин махтал. Баба санаабыт барыта туоллун. Уйгулаах сайыны, үгүс хаһааһы баһарабын.

## Ландрас сибиинньэ

Бу күннэргэ «Дьизбэр олоҥ – дьиз кэргэн экономикатынан дьарыктан» улуустаабы пилотнай бырайыак чэрчитинэн «Ландрас» маһан сибиинньэлэри аһалан, сакаастаабыт ыалларынан түнэттиллэр. Онон бүгүҥү нүөмэргэ Ландрас сибиинньэ туһунан билиһиннэрэбит.

Сибиинньэ боруодатын үс көрүнүгэ-эттээх, сыалаах уонна эттээх-сыалаах араараллар. Онуоха «беконнай боруода» дьиз өйдөбүл эмиз баар. Манньык сибиинньэлэри туһааннаах исписэлиистэр көрөн, эттээх эбэтэр эттээх-сыалаах көрүнүгэ киллэрэллэр. Бу боруода этэ хаачыстыбатынан кулинарияба мунутуур үчүгэйдик сөл түбэһэр. Ол иһин ордук аатырбыт көрүҥ буолар. Манньык боруодаба Ландрас сибиинньэ эмиз киирсэр. Ландрас 19-20 үйэбэ Данияба олохтоох сибиинньэни уонна английскай маһан сибиинньэни ирсиһиннэрэн таһаарбыт боруодалара буолар.

Бу боруоданы иитэр сыралаах, ол эбэтэр атын сибиинньэ боруодаларынааһар элбэх көрүүнү-истиини эрэйэр. Ол эрэн Ландрас сибиинньэлэр түргэнник ыйааһыннара эбиллэр. Холобур, сыл анаарыгар сибиинньэ оҕолоро 100-тэн таһа киилэни эбиэхтэрин сөл. Маны таһынан атыылаһарга чэлчэки собуһ сыаналаах. Хомойуох иһин ыраас хааннаах Ландрас сибиинньэлэри көрөр-истэр уустуктардаах. Ол иһин генетиктэр Ландрас сибиинньэлэри олохтоох сибиинньэлэри кытары ирсиһиннэрэллэр эбит. Тахсыбыт төрүүх ыраас хааннаах боруодаттан быдан тулуурдаах, кытаанах буолар. Маны тэнэ этин хаачыстыбата тупсар.

Ландрас сибиинньэ беконнай боруодаба киирсэр буолан, аска эмиз талымас. Сибиинньэ оҕото билбэт аһын, маны тэнэ сытын, амтанын сөбүлээбэтэбинэ сизбэт буолуон сөл. Элбэх араас белоктаах аһылыгынан сөптөөхтүк аһаттаххына, улаатар кэмигэр түргэнник ыйааһына эбиллэр. Сылаас кэмнэ ииктэ аһаттахха сөл буолар. Сүрүн аһылыгар комбикорм киирэр, онно эбии натуральнай ингредиенттэр кутуллаллар. Ортотунан биэр төбөбө сылга 240-270 киилэ комбикорм баранар. Сүрүн аһылыгын таһынан битэмииннэри уонна минераллары биэрэр тобоостоох. Беконнай боруодалаах сибиинньэ хаачыстыбалаах уонна инэмтиэлээх аска түргэнник төлөһүөр.

Ландрастары эмиз судургу усулуобуйаба иитэбин, ураты сыһыаны эрэйбэт. Ол эрэн кини тыаһы-ууһу күүскэ ылынар, тулуура намыһах. Онон тулалыыр эйгэтэ чуумпу, холку буолара ордук. Айылбаба чугас эйгэбэ иитэр үчүгэй.

Ландрас сибиинньэ бородуукта бизримтиэтэ, этин хаачыстыбата үчүгэй буолан, Арасыйыаба орто уонна улахан сибиинньэ иитэр комплекстар ордук сөбүлээн иитэллэр. Бу сибиинньэлэр эттэрэ-астара, сыалара барыта туһаба тахсар, иитээччигэ барыһы киллэрэр.

Интэриниэт ситимиттэн.



Сыһарыыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.



1941 сыллааха мин, бастаахы кылааһы бүтэрбит киһи, Килэнигэ сайынны лаабырга оморбутум. Лаабыр олоҕо горн, барабаан довууоллаах бары баран иститэ. Лаабырбыт начаалынньыга Гаврил Дмитриевич Ефимов этэ. Биир сарсыарда стройдатан баран, сэрим буолбутун туһунан биллэрбиттэрэ, сотору лаабырбыт сабыллыбыта.

Мин аймахтарбыттан алта киһи сэримгэ кыттыбыта. Адам биригэ төрөөбүт бырааттарын уоллара Петр Ионович-1, Василий Ионович, Николай Иванович, атам быраата Дмитрий Андреевич, бэйэм биригэ төрөөбүт убайым Роман Семенович Дьячковскийдар сэримгэ кыттыбыттар, оттон ийэм балтын кыһа Анастасия Тихонова Старостина Ленинградка театральнай институтка үөрэнэ сылдьан, Ленинград блокадатыгар түбөспүтэ. Ленинград куораты көмүскээһингэ кыттыбыта.

Сэрим иһингэ Чурапчы оройуонугар бастаах орто оскуола Кытаанааха аһыллыбыта, сэрим сабаланыытыгар 9-с "а" кылааһы бүтэрбит убайдарым Василий Ионович, Николай Иванович Дьячковскийдар бастаах сэримгэ ыгырыыга барбыттар, иккис Москва куорат чугаһынаабы сэримгэ өлбүттэрэ.

Адам саамай кыра быраата Дмитрий Андреевич Дьячковский үөрбэз суох, колхозтаах этэ. Кинини сэримгэ атаарыны үчүгэйдик өйдүүбүн. Сэрим иһингэ Улахан Күөл Трофимовтарын балтын Бокуойаны кэргэн ылбыта. Бокуойа батыһынарары уоллаах этэ, уолу убайым бэйэтин анынан суруйтаран, Николай Дмитриевич Дьячковский (төрөөбүт аатынан Макаров эбит) дьик буолбута. Миитэрэйдээх Бороскубуяа дьик кыстаммыттар, сотору ийэлэрэ Бокуойа ылдыан, олохтон барбыта. Миитэрэй икки оҕолоох атаардас хаалбыта, кэлин Таатта Баайабыттан иккис ээни кэргэн ылбыта. Миитэрэй 1942 сыллааха бас ыйыгар Түрүгэстээх сайылыкка олодохтутуна, сэримгэ барбыта, убайа Дьуона Дьоскуоскай кэргэнигэ Татыйыналыын саламат онорон, алаадылаан сайылык 4 дьизитин ылын барытын аһаппыттар.

Аһылж кэнииттэн дьиз таһыгар тэлгэһэ тэлгэтан, Миитэрэйдээх сэээй малларын үлэстибиттэрин өйдүүбүн: иккис кэргэнигэ аһылж ый олобүттар эбит, онон дьахтар дойдуттар Баайабаа төннөр буолбут, кыыстарын Бороскубуяаны, оччотосуга 5 састаах кыһы, Дьуоналаах ылаппар эбит, оттон уоллара Коля тааһыдарыгар Улахан Күөлгэ Трофимовтарга барар буолбут. Онон бу түөрт килилээх дьиз кэргэн түөрт аны барбыттар: аҕалара Миитэрэй сэримгэ, маанаха ийэлэрэ дойдуттар Баайабаа, уоллара Коля тааһыдарыгар Улахан Күөлгэ, кыыстара Бороскубуяа аҕатын убайыгар Дьуоналааха. Дмитрий Андреевич Дьячковский Көнигсберг куораты босхолуур сэримгэ өлбүтүн туһунан биллэрини кэлбитэ.

Миитэрэй өссө 1943 сыллааха надиала курдук уолтускаа кэлэ сылдьыбыта, колхозка үлэһит иһин олох тийибэт этэ, онон колхозтут барссэдээтэлэ Наталья Васильевна Готовцева көрдөһүүтүнэн, ол кэлэ сылдьан, үрэх баһыгар ханна эрэ ыраах сүөһү көрөн олоор дьахталлары көһөртөрбүтэ.

Ол 6 хонуктаах уолтускаа кыһы кытта убайым ааха топору хоммоторо. Тухахорсун быһыыны онорон, уолтускаа кэлэ сылдьыбытын, кэлин уола ирдэһэн да кыһаан быһаартарбатар. Дьэ, ол иккис ээни баран, сылтаан ордук тохтоло суох сэримгэ сылдьан, Көнигсберг куораты босхолосхун иһин кыргыһыга охтубута. Уола Николай Дмитриевич учуутал буолан, Хатаһынан, куоратка 6-с №-дээх оскуолага пенсияга тахсан да баран, үлэһит сылдьан, оскуолатыгар охтон, олохтон тусраабыта, РСФСР үөрэтиригитин туйгуна, СӨ үлэһит уонна физическай култуура туйгуна этэ. 3 уола, кыһаа оболохон – урууланан, аҕаларын – аһаларын олобун салгыыллар. Оттон кыһа Прасковья Дмитриевна норуот ааттырынан, "Москва Бороскубуяата" нэһилигэр, оройуонугар ыччат комсомольскай фермаларын бастаах тэриэстэчилэригэр биридэстэрэ, оройуон бастык аһынныксытарын кытта оройуонуттан бастааһынан Москвага экскурсияга Тьаа ханавыксыбатын

Бүтүн Сайуустары быыстапкатыгар сылдьыбыт, үйэтин тухары үүтү үрүлүлүт бастын колхозтаах, охтос оробуочайга этэ, күн бүгүн үс уола аһаларын, ийэлэрин үгүс ааттарын ааттатэ, ыччаттарын тэнитэ сылдьаппар.

Убайым Петр Ионович Дьячковский - 1 өссө сэрим иһингэ Дьоскуоскайга национальнай байыаннай оскуолаһы бүтэрэн, армияга ыгырыллыбыта, оскуолаһы кытта сэримгэ кыттыбыта. Сэрим бастаах финляндия харабынан ылдыан, армияттан кэлбитэ, ыппарыгар харабынан ылдыан, армияттан кэлбитэ, Уус Мааһа оройуонугар военкомунан, өрөспүүбүтүккэ Осовиахимна, партия обкомугар инструкторунан

Бэлэмнээһингэ бырааһынан үлэһит эбит этэ.

Пенсияга тахсан баран, убайым Петр Ионович-1 Горькайга кыыстарыгар оморбуттара, 70 сааһын туолуута дойдуттар кэлэ сылдьыбыта, дорусбуйта этэнэ этэ. Сарсыарда айык үһүнүк Нама үрбэр суурэн кэлэрэ, кыстык алааһыгар Арчылааха, сайылыгар Төһүгэстээх, төрөөбүт алааһыгар Тонус Эбэтигэр сылдьыталаабыта, биригэ төрөөбүт быраатым Петр Ионович-1 оҕолоругар ылдыттыабыта. "Сахаалы санатан аһыннахпына, Москвага поһынан айаннаан Якутское уолаттарынгар хонно сытан, астына сахаалы кэпсээн, ахтылбаммын таһаарбын", - дьизитэ, 75 сааһын туолууна кэлэ сылдьыах буолбута да, үһүс сылыгар массынне авариятыгар былдыаммыта, оҕолоро тэлэспирээмэ ыппыттар.

Здэнийим Анастасия Тихонова, кыра убайым Петр Биһиги Чурапчы педучилищетыгар үөрэнэ сырыттахпытына, бизасар Марфа Ивановна Шадринналыын булбута, онно билбэтиим киһини: Анастасия Тихонова улахан убайым Роман Семенович кытта собуруу үөрэнэ сылдьан суруйсар эбит, онтон убайым сэримгэ баран сибээстэрэ быстыбыт. Дьэ, ол көрсүлүтүттэн орто дойдуттан барыар дьизэ сибээспит быстыбата, быһыл Түөһү оскуолатыгар аатын инэрэргэ туруорсубутум туслан, эдийэ сылдьабын.

Амь бэйэм биригэ төрөөбүт убайым Роман Семенович Дьячковский туһунан Биһиги сэттэ биригэ төрөөбүтүм. Мин ийэлээх аҕабын үчүгэйдик өйдөбөспүн, ол эрэри биһиз сэрим иһингэ сэдэх көстөр истэнэр массынна баар этэ. Ол массыннаһы ийэлэр сэттэ оҕону төрөтөн, ийипитин иһин судаарыстыба биэрбитин туһунан этэллэрэ, оннук массыннаһан Кытаанах нэһилигэр икки дьахтар наҕараадалаһымт (бирисийлэллэмт). Биһиги педучилищета үөрэнэр убайыт көрүүтүгэр ийитигэр бизас оҕо хаалбыппыт. Оттон биир кыыс 1938 сыллааха улахан куор ыырыыта турбуттар өлбүтэ. Убайым Роман Семенович 1938 сыллааха Чурапчыга педучилищаны бүтэрбит бастаан бэйэтэ үөрэммит Чурапчы ШКО-гар (школа крестьянской молодежи) учууталынан анаабыттар, ол сыл убайыт Прасковья Даниловна Ломоносова дьик колхозтаах кыһы кэргэн ылан, икки үөрэнэр оҕолору: убайыын Бүөтүрү, здэнийбин Мэһианы илдьэ Чурапчыга көспүттэрэ. Мин икки здэнийбинэн Дьэбдэһилин, кыра Мааһылыын аҕабыт кыра быраатыгар Дмитрий Андреевичтааха Кытаанаха хаалбытыт. Убайым чугас оройуоннары атынан кэрийэ сылдьан, учуутал үрбэр кэтэктэн үөрэнэр Дьону түмүгэ, орох сиртэн Чурапчыга төннөн иһан, биһиз хонон, бизасар аһара онтон убайыын Чурапчыга РОНО сибээдиссэһитинан анаабыттар, кинилэр Чурапчыга Михаил Дорбодуураптааха дьуах оморбуттар. Михаил Дорбодуурабы "норуот өстөөгө" дьик хаһаан кэбиһиттэр, онтон өтөр буолбача, убайыын РОНО сибээдиссэһиттан уураппыттар, хас да учуутал эмиз "норуот өстөөгө" буолбуттар. Мин өйдүүбүн: 1940 с саас үөрэс дьыла бүтүн быдан иһингэ, Биһиги аҕабыт быраата Өндөрөйдөөхө Хорохойго кыстаан олодохтутуна, убайым аах биһиз кэһэн тахсыбыттар. Табаарыстара учууталлар кэлэһиттэн кэлэхтэринэ, дьизэ кирибэ, санастынан ыгыртанан, ханна эрэ таһырдьа тьаа кэлэстэллэр быһыылааба. Сайын сайылыктыгар Өтөхкө олодохтутуна, икки кууча дьонно кэлэн, убайыын кытта өр кэпсэппиттэрэ, убайым кумааһытын ырыппыттар, элбэх баһыны киһилээх этэ. ол киһилэрин өр бэрийбиттэрэ... Күһүкүгүр убайыын Кытаанах оскуолатыгар учууталынан анаабыттар, биһиги бары Килэнигэ кыстыр буолбуппун, мин күһүн бастаах кылааска үөрэнэ кирибэтиим.

Бастаах кылааска үөрэммит учууталым Егор Петрович Федоров буолар, кини сэримгэ барбыта. Белоруссия кыргыһытыгар охтубута. Ийис кылааска үөрэппит учууталым Петр Николаевич Парфенов эмиз сэримгэ барбыта, таныст этэ, сэримгэ өлбүтэ. Бу учууталларым иккис 1942 сыллааха үөрэх бүтэ илигинэ тэһгэ барбыттар, оскуолага атаары буолбутун өйдүүбүн. Ол сыл оскуола дьизэстэрэ Николай Иванович Платонов (Манга Ханалас киһигэ) сэримгэ барбыта. мин убайыын дириэктэринан анаабыттар. Өр үлэстэбэтэ, атырдыах ыйыгар армияга барар бэһыкэ кэлбитэ, биһиги оччото Төһүгэстээх сайылыкка оморбуттук, оскуолаттан 8 кэһэмизтирдээх сайылык. Миһигин сөнөһөм оскуолага ыппыта, убайым дириэктэрин дьыалатын Иван Иванович Макаровка туттарбыта. Мин убайыын кытта ааха мэнэстэн, алаастарытынан сылдьан: Арчылааха, Өтөхкө, Тонус Эбэтигэр, Илтиһиһгэ тохтолоон, маһаһик сайылыктыгар тийибиппит. Убайым Дьуона Татыйыналыынан эмиз сайылык түөрт дьизигэр олоор ыаллары хомуйан, убайыын атаарыны аһылыгын тарҕаһыттар. Сарсыарда турбутум убайым кэргэнигэ суох этилэр. Сэримгэ барыаччылар Килэнигэ мустан, элбэх атынан барбыттар. Аһа Намылды сайылыга тийибиттэригэр, санаһы таһа Семен Ильич Коркин сүөһү өлөрөн, убайыын Арамваны (күтүтүн) биригэ баран иһэр дьоннорун кытта холбоон атаарыны

тэрийбит, нэһиликтэрин ыччаттарын албаан атаарыттар, убайыын кытта биригэ биһиги колхозтут барссэдээтэлэ Спиридон Тихонович Собакин барбыт. Бараанчылар колхозтары көһүүгэ ытыты туһунан истибиттэр эбит, ол күн - атырдыах ыйын 17 күнүгэр Чурапчыга улахан муннаах буолан, ханнын колхоз көһүүгэ барара биллибит. Убайым аах Чурапчыттан 18-ка хонубуттар, онон Спиридон Тихоновичтан биһиги колхоз көһүүгэ барбатым истибиттэр, атын көһүүгэ барар колхоз дьонно дьонноро көһүүгэ баралларын истэн, эбии айыммыттар.

Хайахсык Сэбиз барссэдээтэһинан үлэһит тийибиппэр, сэрим кыттылааба, педучилищетага убайыын кытта үөрэммит учуутал идэлээх, сэрим хонуттар "Кыһыл Сулус" үөрдэһинан наҕараадалаһымт Иннокентий Дмитриевич Егоров кэпсэбита: "Ленакан устан тилир сулга тийэн поһынан айаннаахпыт иһингэ стройдаппыттар биһиги Ромалыын кэххэлээ турбулут, хамандыыр кэлэн, биһигини арааран, Ромалаабы сонно тутта фронтта атаарыттар, оттон биһигини Уралга хайаһынан сылдьах сэримлэр чэскэ үөрэххэ ыппыттар, араһыстакыт ол", - дьизитэ. Убайым 1943 сыллааха ахсынны 30 күнүгэр Кисекай уобаласка Новочеркасс куораты ыпы иһин сэримгэ охтубутун туһунан биллэрини кэлбитэ, убайым политрук этэ, аһа Новочеркасс куорат пааматынныгар суруллан турар.

Убайым кэргэнигэ Прасковья Даниловналыын икки үс оҕолорбуттар, бастаахылар кыратыгар өлбүтэ, оттон иккис уоллар Тоня убайым сэримгэ өлбүтүн туһунан биллэрини кэлэн эр иһингэ үс сааһын түсүт оҕо өлбүтэ. Санаһым Прасковья Даниловна да улаабата, 1944 сыллааха саас салпык ырыытыттан өлбүтэ.

Биһиги: здэнийбит Мария, убайым Петр, мин мэлдьи туха да мөккүрө суох сэрим тулааһаҕа буолан, интэриһээк ыппаларбыт, колхозтут өй дьыл хэлэрин кытта 1943 сыллааха уулаах тингэ биэрэн сүөһүлээбитэ. Убайым Роман Семенович биригэ үөрэммит, үлэстэбит табаарыстара мэлдьи үөрэ-көтө көрсүллөрө. Саха АССР үтүөлээх учуутала Петр Николаевич Федоров мэлдьи илтиһин ыга тутан, "Роман бапта доробо" диһэр, үлэһитин, олохтунан интернаһиртирэр. Сэрим кыттылааба И.А. Петров дьизигэр ымыран, убайым туһунан элбэи кэпсэбита, педучилищета үөрэммит сылларыгар түсүт хаартыскаларын көрдөрбүтэ. Онтон Хайахсыкка үлэһит сылларбар И.Д. Егоров, М.Д. Доробеев мэлдьи сэлэргэлээлэрэ, сүбэһиллэрэ, онтон икки "Кыһыл Сулус" үөрдэһинан, Кытаанах оскуолатыгар үлэһит кэмнэрбэр биһиги оскуолага үлэстэбит Г.И. Попов оччотосуга Аһа оройуонугар Алта СПТУ-гар үлэһит этэ, оҕолоро Дирингэ олоорлоор, онон Гаврил Иванович Аммантан кэлэригэр Хайахсыттан Дирингэ, Дирингэ Амманта барыгар, Хайахсыттан Алтанга тийэригэр тырааныспарынан хааччыны мин абзаһинаһым буолар, ону мин чистээхтик толорорум. Кини иһин "Кыһыл Сулус" үөрдэһинан Кыһылы 30 сылыгар Берлини ыпы иһин наҕараадалаһымтын туһунан Иннокентий Дмитриевичтын Кыһылы прэатын кэһиттэн сылдьан, ылдытыттан үөрэн - көтөм кэпсээн, салпыы "Барыах Маһыммытыгар" дэһэн барбыттар, ол мин Гаврил Ивановичты тингэ көрсүм этэ. Хорсун буйуну, талааннаах да учууталы, педагогическай хэлэһип сүдү салаһааччытын, убайым Роман Семенович доһорун кытта биригэ үлэстэн ааспыт үтүө да сыллардаах эһиппим. Убайым оҕо эрдэһиттэн доһотторо А.П. Ермолаев, кини баһыстара Надежда, Екатерина, убаастабыллаах учууталлар С.М. Максимов, Н.М. Макарова, Т.В. Максимова, М.Д. Соловьева кэпсээннэрэ биир тусла кэһистэһиллээх буолаллара.

Мин сэттиһи бүтэрэн баран, Чурапчы педучилищетыгар үөрэнэ сылдьыбытым, оччотосуга картоннай систэмэ этэ. килиппитин картонкаһа Чурапчы маһаһыныттан ыларбыт. Чурапчы күөл оччотосуга суоҕа, онон педучилище уолттарга быһа сатыы сылдьаппар, кыргыттар уолттарынан килиппитэрин ыппараллара. Убайым Таатта кыргыттарын килиппэ картонкаларын сүтэрэн кэһитэн, бэйэбит үс ындаах картонкаларбытын биэрбиппит, убайым аймахтарыгар Хараачаҕа - Дмитрий Николаевич Дьячковскийдарга олоор барбыт, кини үрдүк куурустарга үөрэнэрэ, оттон мин бастаах куурус үөрэнээччигэ дойдубар төннөн тахсыбытым. Онон сылтаан, үс сыл колхозка кыһынын борооску көрбүтүм, сайынын ыһы, хомуур үлэтигэр сылдьыбытым.

Үс сыл үлэстэн баран, хаһааттан куорат педучилищетыгар интэриһээт баарын билэн, үөрэнэ барыам этэ дьик үс күн бууннаан, олор үлэһит барбатаһым. Адам быраата Андрей убайыт Петрга: "Ити кыһаһа сизэ, балтыгар үүрдэр, Чурапчыга килларан өлөрөн атылаа, хаччытын кыһыкы үөрэхкэ ыт, ордугун аҕаһар, нолукутун талчехтут", - дьизэ.

— УТУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН —

Салгытта. Иннын 5-с стр.көр.

Чурагчигна Маайя, Балвалай  
Байрбантааһаатара тийидибхт,  
минилэр 4 овльхостизомыкхэ  
тойторугар ололорхот этэ. Маайа аята  
Киргизалэй малпартан дьону араттаан,  
тыһараны өлөрөн, боски ыйааһынга  
ыйаан, нэмвэс атыһаан, бүтэрдилэр.  
Сарынны күнүгэр куоракка барар  
күһи була, биллннги улуус дьаһалтатын  
дыһатин дикэи хааныстыбыт, ототу  
быир толһини көрөс түстүбүт. Убайым  
дороболонхон кэспэттэ, Михаил  
Николаевич Коркин (дойдуһусар  
Дьааха диэн ааттыыллара) диэн эбит.  
хамнык эрэ экспедицияга үлэһиир кити,  
куоракка миинги илдьэ кириэх буолла,  
куорат педучилищетын дириэктэриэн  
Константин Дмитриевич Потловы  
билэр эбит, үөрөкөз кэспэттэх буолла.  
Айаннаатыбыт, Аам бастаан массовына  
диэннэ олордута, дьоммуттан  
тэлэһийдим. Түүннэри айаннаатыбыт,  
утуйан хаалбыппын, экспедицияга  
мала омынаһас таһаһас массовынага  
тииллүкүт этэ, онсойаанньырга үчүтэйэ.  
Утуктан баран көрбүтүк үһһэ халлаан,  
аһарыа халлаан, Лена ытыһыгар  
киран туарар эбиһитт: өрүгү сага  
көрдүм. Аһыы бардыбыт, остолобуй  
диэни сага биллим, Биерэюэ кириэн,  
бордохот кэпэрин кэстэстибит, өөр дө  
өр бурулуван айаннаан кэлтэ, арай  
бордохоттан тийимэхтээн убайым Петр  
Ионович Дьячковской бу таһсан калла.  
Кэспэттилер, убайым кэрганигэр сурук  
сүлүбдэ.

Ленаны тусраатыбыт, ээлиэ массыынабытынан айаннаатыбыт. Горькай уулуссатын 82 нүмэригэр тиийэ түстүбүт. Чуралчылар албах киһи түлөр, хонор дьомта эбит. Дьаахсэм билэр киһитэ элбэтин сөхтүм. Ыйыталаһан биир киһи кэлэн кэлээтэ, Егор Афанасьевич Дьячковской диэн киһи — булчутун биллэр ырыаһыт Сөөрүм эһэтэ. Егор Афанасьевич дойдутуттан тайыбыт ыраадыллыт, биклэр дьонун ыйытаһаста. Киһи кытаанахтартан бастаах эостеһык үөрэхтээх, Мэнэ Ханаһастан төрүттээх кэргэннээх, Нэһэнэ олорор эбит. Чэйдээн баран, убайым дьонутар аһа унуор бардыбыт, сааһаһым мууһа, сааһаһы билбэт. Мин мууһаһы сааһаһаһарым ис хоһоһун өйдүүбүн да, байэм мууһаһы түгэнник сааһаһаһын. Сарсынны күнүсүр Дьаахсэм кэлэн, педучилищета иһтэ, суолбун үлүһтэйди өйдүүрбөр сүбэлээтэ. Тиийдибит, дириэктэр хоһутар киридибит, орто унуохтаах, аһыһаһах киһи олорор. Дьаахсэм убайым суругун бээрдэ. Константин Дмитриевич ыйыталаһта уонна эттэ: "Убайым Роман Семенович үөрэхпит оҕом. Чуралчы педучилищетылар бөөгүр үлүһтээбиллит, үтүгээн киһи этэ, элбэх иитимниһлээбэ, хата, бу сэрэм, — сут сылларыгар тыһыннаах орлут эбиһиди, интаримнаахтэ ыһаһым", Чуралчы педучилищетыттан эһэһизник туттарбыт дьыһаһын көрдөтөн ыһаһым, кэлин билэс сырыт", — диэтэ. Онон мин үөрэхтэ суолбун убайым Роман Семенович Кытаанаһах үөрэллит уола Михаил Николаевич Коркин — Дьаахса аһыта, кэлин дойдубар кэлэн үлүһүн сырытаһаһына, Чуралчыттан аймахтарыгар Коркиннарга таһыстаһына сыһаһын, ыалдыһтаһын аһаһа, кэһиһэ маһталым, кэһизэһилиһим минүүрэ суох...

Онтойн Константин Дмитриевич Потловскаахад куоракка сылдьар этым, эссе кинилэргэ Чурапчытан, Урдукку Сэбиэт дьукутаага Агафья Феоктистова Винокурова — Чурапчы педучилищетын учуутала сессияда киирдэбиниз түһэрэ. Кинилэр ижикэн убайбын Роман Семеновичи үөрэллпэтэр. Чурапчы педучилищатыгар бииргэ үлэлээбиттэр эбит, убайым Петр Семеновичи Агафья Феоктистова элиэ үөрэллэт. Мин учуутал үрөбөр үөрэнэрбин саргыыр, хайбырар, эссе Саха тыйаатырыгар кини ытырыыллах билэтиэхэн сессияда киирдэбин, мин кэмсэрдэргэ сылдьарым. Учууталым, дириэктэрбин Константин Дмитриевичи Чурапчы Болтонотугар Субурускай учууһайдах ытыгарар көрсүбүтүм. Чурапчы бастаах комсомолчойун К.Д. Потловы ытырыт эмилэр. Кизэ үрөх кытытыгар улахан аһылык тариллибитэ, мин

ол ыһааха Хайаахыка Сэбэст  
Барсаадээтэлинэн үлэһин оһорон,  
дэлгээсийэ састаабыгар кэлбитим  
Хонууга тэрдүүлүбүт оһуолга  
орубуна уһууталым утары түбэстим.  
Тоһу көтөбүү буолла. Бһһһһ, мин  
эмис "Монастырская изба" дьэн сүхүй  
арылыны 100 граммга кыра ыстакаака  
тоһору кутууллубутун "тп - пп" дьэн  
ханыһаан барам иһэн кэбистибит,  
уһууталым оһуол көнүөгүтүн: "Мотя,  
кэл эрэ мания,- дьэстэ. Мин уһун  
оһуолу кэрийэ хөлөм, Константин  
Дмитриевичка пийдими, кулгаахтар.  
"Мотя, аныгы тойоттор-хотуттар  
ортолоругар киирдэһин буолан, арылы  
иһээри гыммыккын дуу?" - дьэстэ. Дьик  
гыма түстүм, оо уһууталым барэхсан  
үөрэтэ, такайа, сүбэлэһи, куһаңтанан  
сэстэ сырыттака...

**К**ытаанак оокуулатын 80 сыллаах үбүлүмүтүр икки дириэктэрдэри: Барашков Петр Петровичи – 1933 с. Кытаанак оокуулатын муус устарыттан сарбалаан, сатинны сататыгар ситээн кигилэрибт Аба дайду саригитиг уордываннаах уонна Кытаанак оокуулатын үөрэнэччилтэ, Чуратын, Дьокуускай педучилищетын дириэктэра, майор Константин Дмитриевич Погаловы ыныра, куоракка юлэре сылдыбытыт. Иккиэн улаханнык ыалдылалар эбит этэ: Константин Дмитриевич саргажыбитэ, туран остуолга олорон алгабыта буолбута, биэр кыыһа муусука үлэһитэ буолбутун, иккис кыыһа билос-учуснай буолбутун, кумары үөрэтэрин, сайын наар хогу оройуоннарга сайыллырын кэпсэбитэ. Арыылаахха төрөөбүт алгаһын Мыйуода атынан айттабыт ула бырвас буолан, Иркутскайга олорор эбит этэ, кэлин абатын көрө-иста, эмтти сылдыра. Иккиэн сотору арто дайду олукттан арахсыбытлара.

Дээ, мин кураат недучилишцетын  
бүтэрэи, Хатас оокуулатыгар  
учууталынан тийибитим. Дириактарим,  
РСФСР үтүөлээх учуутала Парфений  
Никитич Самсоновка кириэн  
олордохтуна, биир орто үнүөхтээх саха  
дывахтарвргылаар киирдэ. Парфений  
Никитич "Марина Степановна доросоло!"  
- диин кэпсэттилэр, сиксөн Марина мин  
дизин хайыста: "Эн Чурапчыын дуо,  
Кытаанахын дуо? Роман Семенович  
бэстэбын дуо?", - диин субуручу  
ыйытта. Мин эппиэттэбэн истим.  
"Роман Семенович мин учууталым,  
мин Татьяна, Анфиса Кононовалар  
эдийишкэрэбин, бэлэриг буолуо, минигин  
кытта барык", - диитэ. Олорор дьизм  
күтүннүбэ ол. Кини кэргэнэ Николай  
Николаевич Мирнов учууталлыы  
сылдыан, тынатынан ыалдыан уурайбыт,  
кини оннугар мин 4-с кылаастары үөрэтэ  
калбит эбийилгин. Кэлин дойдуларыгар  
калэн, Кытаанахка олохсуйбуттара, бу  
орто дойдуттан барыахтарыгар дьирэ  
арахсыспатахтыт, билигин оҕолоро,  
сэжэнэрэ улахан эдийишкэрэргэр  
күрдүк миэхэ сыһысаннаһаллар.  
Хатаска үлэлириим, олорорум устата  
убайыым Роман Семенович өссө биир  
үөрэнээччитим кытта алтыспытым –  
Виктор Ильич Башарым, кини билиэхэ  
Хатаска завутунан, саха тылын  
учууталынан үлэпэбэитэ. Кинилэр  
дөһөлэригэр Чапылбаан, Унаар Уолун,  
Элпээйи элбэхтик көбүтүм-истибибитим.

**Х**атагса үлэлзин олодродолуна,  
кэргэним Михаил Николаевич  
Лесотьевы. Үеһээ Дьявны  
оройуонугар "Энэ" соххуугар  
үлэбэ ыһылгытара, "Энэ" соххуос  
Силээннээхтэстэи отделеһытыгар  
зоһтехнигыһыһа үлэһэбитэ. Калин  
Үеһээ Дьявны оройуонуттан араһаһа,  
Уус Дьявны оройуона буолбута,  
онтон Силээннээх отделеһыта "Энэ"  
соххуостан араһаһа, туһа "Силээннээх"  
соххуос буолбута. Силээннээхтэ  
таһын убайбыт Василий Никифоровон  
Дьяковскыи учууталлыгы тыйыт этэ,  
олхоттох Мотрона Иннокентьевна  
диза кыһыһы кэргэн ыһаһа, олохсуйуһа  
спороһа, онтон Чураһыһа  
убайбыһа Роман Семеновыһы кыһа  
Чураһыһа педучилищетыгар биһирэ  
үөрэһимит, Кытаанаһа орто оскуола  
аһыллыһытыгар учууталлаабыт Иван  
Иванович Тоскин эһээ Силээннээхтэ  
олхотуйбут этэ. Миһа кэргэним иһээһи  
сылбыһытыгар ахсынныһы ыһаһа, эһээһи  
ыһаһаһа олхотхон туһараабыта, миһа онтон  
сүһүһаһа, кыһаһаһа, тоһоһаһа сүһаһытыгар

Силээнхэйтэн 20 нэстөөх Депутатсайга (билигэн оройдон кинэ) бэлэһиһаа кирибитим. Уһуннук сыһытым, дэз, онно бээр этэ, чамы үтүе быраас – Благовещенский мединститутуи бүтэрэн кэлэн, мэхис сылын үлэһити Эла Михайловна Шатохина, кэлэн кэргэн тахсан, Эженова буолбута. Депутатсайга уһуннук үлэһэбитэ, кини кыһамнылаах үлэһитин, үтүе субатинан мин дойдубар эргиллибитим. Савскы уһун оробулгэ, Покровскайга үлэһиир убайбын. Петр Семеновиһы ыһыртаран, уолбун Романы биэрибитим. Оһом бэлэһиһаа сыгарым устата Василий Дьяковскайдааххэ сылдыһыта, бизин сена туолбута. Эла Михайловна "Дыкуускайга элгэс бараргар направление биэрэбит", диэбитэ. Мин үтүөрдэхпинэ бэйэм тийизм, өлхөһүмэс кэргэним талыгар сыһым дян буоллунматэһым, Убайым уолбун илгэс кэлбитэ.

Бөхмөчтөн бэс ыйын бүтүүтэ  
төхсөбытым. Силзэннэххэс ыныыр  
атынган ыйвннган, аара хоно-хоно  
кэлбиппит. Дойдубар Силзэннэххэс  
кэлбитим: дойдубар төннөрбөр  
көнүлүүлүр биришээс, өссө ики улахан  
курорак Москвага. Ленинградка  
күүлэдиир путевка, ону ыйган Сухуми  
куроракка сынмыанар 24 хонутах  
путевка күүлэн сыталлара. Ону  
барытган И.И. Тоскин оройон иминган  
бээтабайга киирэ сылдыан кэспэллит.  
Кини Моисей Ефимов табаарыга,  
оттон Моисей Ефимов кэргэнэ Марфа  
Петровна учууталлар профсоюзтарын  
бэрэсэдэстала эбит. Биллэн  
түрөр, ики сыл боюлаат, дойдубар  
төннөрбүн оскуолан дириктэрэ  
Николай Михайлович Винокуров  
утарбатага, кини мин Хатаска үлэлиир  
кэмизер университетка нуучча тылын  
учууталыгар үөрөнэрэ, билиэхэ  
Михаил Ефимович Пермьяковтуун  
практикаларын барытлара –  
куратордара Тамара Парфеньева  
Самсонова – филологическай наука  
хандьыдаата. Хатас оскуолата нуучча  
тылын үөрэтиитэ өрөслүүбүтүкүрэ  
опытнай-опорнай оскуола этэ. Николай  
Михайлович Винокуров кэлин  
Эдыгзэн оройуонугар райсэбиат  
бэрэсэдэстэлиинэн, өрөслүүбүтүкүрэ  
социалнай хандьыйыы министриинэн  
үлэстэбит. Кини аатын билигин  
дойдугулар Уус Алдан Курбунах  
нэһилимгэр кырдыбаастар опорор  
директирэгэр индирбиттэрэ. Үтүкэниэхэ  
Курбунах ыччаттара Николай  
Михайлович Винокуров, Николай  
Егорович Березин иккээн нуучча тылын  
учууталлара, биридэхэ дириктэринэн,  
биридэхэ завууланан ыраах Дьявоныга  
үлэстэбиттэрэ. 1963 сыллаахха  
дойдубар Кытаанноока үлэстэбитим,  
кэлин Хайахыт, бэйэм нэһиликтэртэр  
Сэбиэт бэрэсэдэстэлиинэн, "Чурапчы"  
сэхүүска партком сэкиретэринэн  
үлэстэн ленинградка тахсыбытым.

Пенсияга тахсан да бараа, салгы үлэлзэбтими: бэйэм нэһиликтэр Сэбиэт Бэрэссэдээтэлинин, культуура отделын иһинэ Кытаанахаа үс үлэлһитээх АКБ (адаптационнай – культуурунай биригээдэ) тэрилтэ, оноо старшай методист дүүһүмэһигэр алта сылаан ордуу. Эмис да олохтоох муузойу тарйиһига "сотрудник музея" диян дүүһүмэһана сылдьыбытым, оном холбоон колхуусум ыстаһым киллэрэн туран, 51 сып тохтоло сөөх үлэлзэбтими.

Улс төрийн бичигтэй үзэлтэн хэргэн да  
туора турбатаарым: комсомольский,  
партийнай тэрилтэ сэжиртээрдэринэн,  
политүөрэх пропагандиньнан,  
лекторын, морсууднай дружина  
чигизинэн, табаарысты суут  
бессэдээтэлинэн, агитэма  
нашаалынньгынан уо да, үлэлэри  
толортоон кэллим. Үлэлэриим  
үстата сэрнигэ өлбүт убайым автын,  
каркизи үрдүктүк тутарга дуулустул,  
хонна да үерэнэ, үлэли тийдэрбин,  
убаабар үерэмийт үерэнэччилэрэ,  
бииргэ үлэлээбит дохотторо үерэ-  
кэтэ көрсөллөрө, сэнээрэллэрэ,  
сүбэлииллэрэ, киши тулунан итйи-истин  
ахтыллар. каркестэблларэ, олохтор  
көрсөр күнээзм кыһалбаларбар,  
олобум уустук ыарахан кэмэригэр  
көмөлөрө, үйэм тухары мин махталбын,  
кинилар үйлэлэрэ улууртар баба  
санаабын, өлгөжлэйн ышгаллар.

Мин сэрнэгэ өлбүү убайдарым

хэрхэстэйгээр тугу охордм?

Урууку копхоотум киинигэр  
дэиэтынныгы туттардым.

Колхуонум дьомун тутунан биир  
да ыалых ааллар бамка, "Бойбуойдарым  
барах сааттар" дьин кинигэни суруйан  
таһаартаран, колхуонум дьомугар  
түгээттим.

- Мэһилилээгүүс устуруулатыгар  
визан, "Хытааных мэһилилээг" диван  
күннэгэни 1917-1951 оо. хабан  
суруйбутум, мэһилилээк дьаһалтата  
таһаарарбыта.

Анхныг нэгдлийг 1951-1993 онд үстүсруулагын суурийн, дэвхэлтэйд биеэрбитим да таахартара илхтэр Илхд халин хамгилзлри сууруулар ахтыгилэри хомуйн, дьоннорун тулунан ахтыг суурийн, бэчээтгээн хамгилэспүт халин элбэх.

Нәһиллэх сәрий, Көһөрүү  
кәриәстәбилләригәр аңан ыытар  
тәрәзһиннари кәтүлләппин, элбәх  
кәрсүлүүдәргә сәлдәбәйн, кәпсиибин.

Амьны баявдс олгохуйбутун  
күнчэ 15 оыл баявдс хамыиһыйвтын  
бэрэсэдэвталинэн, 15 оыл бэгэрээннэр  
Сабизгэртүн бэрэсэдэвталинэн  
улэсэвтилл.

4 урамны комиссону  
 үбүлүйүүн - сибээстэн,  
 Кытаамаха бастагы  
 комиссонулар 9 комиссону атын  
 суруян доторун Василий Иванович  
 Захаров анал пааматыннылы тулпут,  
 онно сыл айы бинжи Комсомол  
 күнүгэр мустабы, факелпак  
 хаамыны тэрийзбит. Комсомол  
 үбүлүйүгэр оройунтан пенсияга  
 тахсан Баран, Егор Михайлович  
 Филиппов, Гаврил Дмитриевич Ефимов  
 ол пааматынныкы ыччанка аңаан тыл  
 элпиттэрэ, доторбут Роман Семенович  
 Балта диян аңаан-минзэм хоню,  
 сөһүргөн баргыттарын орус маатана  
 саныбым, умкубаппым...

Роман Сәменович биіргэ  
төрөлбүтээр:

Улахан эдийсийм Дэлбдиз  
эдэр эрдэмтэн ывырайх этэ, олох  
үөрэмгэтэ да, бэйэтэ асарга  
үөрэмгитэ, колхозск үлэлэбгитэ. Калин  
мин анаардас хаалан, мин ололорбум  
мерсбург, обургу буолубтарым кэннэ  
элэрсүбүтэр бу олохтон барыта

Убайым Петр Семенович  
үйетим тухары бу олохтон барыар  
дизри начаалынай кылава учуутала этэ,  
олохтун үс обото, сизиннэре салгыллар.  
Убайым РСФСР үөрэхтиитин

туйгуна, сахалартан бастахы методист  
учууталлартан биирдэстэрэ. Ханны  
үлэһэбит сиригэр Тымпыо, Кабээһигэ,  
Эмэтинтэ. Олорхониллаа

Эдвигэзэнэ, Орджоникидзэ  
оскула тутварар, мусуой эһар  
мөккүрдэзэ. Холбоу, Орджоникидзэ  
оройуонугар Хачыкаажка Кыһыл

Үрдүгэрэ, Чаласкаба үлэлээбитэ,  
мусуойдары төрүттээбитэ Чаласка  
сохуолата эргэ реком дыизтигэр  
бояла минн саяа оххуола туттарыам

бөбө, жини сана боскулга тутарып,  
бөбөдөрө, тутуллар сириң бализтими  
көрө сырытпагына, эрай бикоддэ  
калэн, бульдозерынан хаарын астерэ

сэрхтгэхтэртэй тийшэн ыйыталаспыт,  
уолаптар: Петр Семенович маина  
хотон тутуллап,- дизьмтээр. Убайым  
тулуп кэзэн бараан бульдээр иннигэр

Түүнийг мэтэн баран, Оурадааср чинчийж  
сыгсман кэбислит,услеттар сомхуос  
дириэктэригэр тийнэн, Петр Семенович  
сытар, турбат, байэн баран хөөры астар  
дэббитэ, Оурадааср, ол минхэсэ

дизбитгар. Орууруна ол миестэрэ  
билигин М.Е. Николаев оскуолата  
тугуллан турар, онтон сана оскуола  
аһыллыытыгар убайым тийбэтэрэ.

Кыра адынийим Маайв сүөнүтүн  
илдэз, Кэбээйигэ тийиан, Сиилтэбэ  
кыстаан, олохтоох сүрии бүтэрээнгэр  
Диктей Седанович Сопотьевка кэлгэн

Оттон мин дойдубар спорабун, икээ

оболодохтун, биз сизэнназхлын, есө да  
калихтарь дин эрэнбим. Савхырдым,  
да, есө да олоо гүлэр санавлазхлын,  
сарин илалзин. Кыайы өрөгөйл

### История формирования РЕОНТБВА

Мотрина Светлана ЛЕОНТИ ВЕВА  
Хайахсыт, Кытаанах нэһилиэктерин  
уонна Чурапчы улуутун Бочуоттаах  
алохтообо, Саха Өрөспүүбүлүкэтин

Бичуулгаах ытж кырдыада  
"Партияда үтүөлэрик ийин"  
уордыаннаах, тыыл, үпэ бэтэрээнэ

— ЭЙГИ БОЛЖОМТОБУТУГАР —

## Бородуукта сыаната хонтуруулга сылдьар

Чурапчы улуунун дьаһалта коронавируһунан сибээстээн, нэдиэлэ айы 30 көрүн бородуукта сыанатыгар кэтээн көрүүнү онорон, СӨ Сыана комититигар ыттар. Кэтээн көрүү түмүгүнэн Чурапчы нэһилигэр бородуукта сорох көрүннэригэр сыана үрдүү турар.

Урут фруктаны, собуруот аһын Кытайтан ылар буоллахпытна, билигин бэйэбит дөйдурут собуруу уобаластарыттан ылабыт. Ол кэлэригэр сыаната үрдээн кэлэр. Маһаһыннарга соурсу, помидор, минньигэс биэрэс, виноград икки көрүнэ бааллар уонна сыаналара тус-туста. Олохтоох чөлүкэи сыаналаах хортуппуй бүтэн, собуруу дөйдулартан сана үүммүт хортуппуй атыылаан эрэллэр, ол сыаната эмиз үрдүк. Аны бэйэбит эллитигэр, ынах арыыбытыгар кирирдэххэ, "Чурапчы" ТХПК унуохтаах этин сыаната былырынныттан үрдээбэккэ турар. Унуоҕа суох эт кыратык үрдээбит. Ынах арыыта былырынныттан кыратык улаатта, нэһилиинньэ ынах арыытын дьааһыгынан буолбакка, киилэнэн ылаллар. Онно чааһынай маһаһыннаах урбаанньыттар "Чурапчы" ТХПК-тан ынах арыытын ылан баран, сыанатын үрдэтэн, киилэнэн атыылыыллар. Маны таһынан улуус урбаанньытара чөлүкэи да, ыарахан да сыаналаах араас эти, арыыны ажалан атыылыыллар.

Иккиннэн, Чурапчы улуунун дьаһалтатыгар бородуукта сыанатын бөмүсчүлүбүт быһыытынан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин 1307-3 171-V нүөмэрдээх сокуонугар олобуран, уон тобус социальной суолталаах бородуукта көрүнэ кириэрин иһитиннэрбит. Ити көрүнүгэр улуус 25 нүөмэрдээх олунньу 10 күнүнээҕи 2020 сылга уурааһынан бигэргэтиллибитэ. («Об утверждении

торговых надбавок на социально значимые продовольственные товары на территории МО «Чурапчинский улус (район)» РС(Я)»).

Урбаанньыттар табаардарын үксүн Аллараа Бэстээхтэн уонна Дьокуускай куораттан атыылаһан ажалан атыылыыллар. Онно 19 көрүннэ бырыһыан ууруллар (атыыласпыт сыаналарыттан төһө улаатыннар, бородууктаны атыылаахтаахтара). Ити бырыһыантан үрдэтэн атыылыыр буоллахтарына, бэрэбиэркэ түмүгүнэн административнай мээрэҕэ тардыллар. Биһиги урбаанньыттарыт ити уурааһы тутуһаллар диир бэлэтиибит.

Онтон атын бородуукта сыанатын бу коронавирус дьаһынан сибээстээн, нэһилиинньэни өйдөөн, наһаа улаатыннарбаттарыгар баһарабыт. Урбаанньыттартан элбэхтэ тутуһаллар бэйэ тиги мааскалары, эрһиинэ бэрэбиэркэлэри, туалетнай кумааһылары, онтон да атын ырааһы, доруобуйаны харыстыырга (средства личной гигиены) туттар малларга, табаардарга эмиз сыананы үрдэппэккитигэр көрдөһүбүт.

Уон тобус испииһэккэ кирибит социальной суолталаах бородуукталар сыаналара хайа эрэ маһаһынна улааппыт диир буоллахпытна, 8 (4112) 508026 нүөмэргэ СӨ Сыана комититигэр эрийэн этиэххэ, биллэриэххэ сеп эбэтэр Чурапчы оройуонааһы прокуратураҕа.

Бу ыарахан кэмнэ бэйэ бэйэни өйөөн, атыылааччы уонна атыылаһааччы икки ардыгар эрэллээх сыһыаны үөскэтиэххэ. Оттон аһара сыананы үрдэтти баар буоллаһына, тутатына биллэрэн иһэргит наада.

Бу испииһэккэ кирибит табаардар сыаналара булгуччу хонтуруолланар. Чурапчы улуунун иһигэр олохтонон сыаналаах, социальной суолталаах ас-үөл табаарын испииһэгэ

| № п/п | Социальной суолталаах ас-үөл табаарын аата-суола                     |
|-------|----------------------------------------------------------------------|
| 1     | 1-кы сууртаах, үрдүк сууртаах сэлэһинэй бурдуктан оноһуллубут килиэп |
| 2     | Үрдүк сууртаах сэлэһинэй бурдук                                      |
| 3     | Кумах саахар                                                         |
| 4     | Ириис                                                                |
| 5     | Гречка                                                               |
| 6     | Макарон оноһуктар                                                    |
| 7     | Сымыыт бары категорията                                              |
| 8     | Мас арыыта                                                           |
| 9     | Үүт (үүт утах)                                                       |
| 10    | Хара чэй                                                             |
| 11    | Сухой үүт, сливки (солбудаһынгара киирсэллэр)                        |
| 12    | Оҕо аһылыга (сухой үүт булкадаһынгара, хааһы)                        |
| 13    | Яблоко                                                               |
| 14    | Банан                                                                |
| 15    | Мандарин                                                             |
| 16    | Помидор                                                              |
| 17    | Обурсу                                                               |
| 18    | Моркуоп                                                              |
| 19    | Минньигэс биэрэс                                                     |

Улуус дьаһалтата.

**ДАЛБА ХОТУ**

сурунаалга 2020 сыл II агарыгар сурутуу:

«Далбар Хотун» саха дьахтарын сүрүн сурунаала

I ЗОНА

618,04 солк. почтаттан ылыы;

630,78 солк. дьизэ тиэрдии.

II ЗОНА

689,52 солк. почтаттан ылыы;

709,92 солк. дьизэ тиэрдии.

«ХАҢАЛАС-АС»

— КОР-СЭРГЭЭ —

НВК САХА

«Саха» НКХ ханаалын  
бэс ыйын 8-14 күнүнээҕи бырагыраамата

НВК САХА

| Бэс ыйын 8 күнэ<br>Бэнидизинньик                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Бэс ыйын 9 күнэ<br>оптуорунньук                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Бэс ыйын 10 күнэ<br>сэрэдэ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Бэс ыйын 11 күнэ<br>чэппиэр                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Бэс ыйын 12 күнэ<br>бээтинсэ                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | информационная<br>программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Кэноһэр 6+                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Бэс ыйын 14 күнэ<br>баскыһыанньа                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Эрдэһиттэр 6+<br>09:00 - Дьизэтигэр олорун!<br>09:30 - Я-молодой 12+<br>10:15 - Фиксики 6+<br>10:30 - Мультфильмы 6+<br>10:45 - Оҕо саас ыһыыр 6+<br>11:00 - Брифинг 12+<br>11:15 - Талбан 12+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Кыайы-75 12+<br>12:30 - Тыһынаах дорҕоон<br>13:15 - Солдатские истории<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Саха Сирэ-Якутия<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Оҕо саас ыһыыр 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории<br>17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Дойдум дьыно 12+<br>18:30 - Айсберг 12+<br>18:45 - Актуальное интервью 12+<br>19:00 - Талбан 12+<br>19:45 - Тыһынаах дорҕоон 12+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Өрөкөн өй 12+<br>23:00 - Кэноһэр 6+ | 06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Эрдэһиттэр 6+<br>09:00 - Дьизэтигэр олорун!<br>09:30 - Я-молодой 12+<br>10:15 - Фиксики 6+<br>10:30 - Мультфильмы 6+<br>10:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>11:00 - Брифинг 12+<br>11:15 - Талбан 12+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Кыайы-75 12+<br>12:30 - Тыһынаах дорҕоон<br>13:15 - Солдатские истории<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Саха Сирэ-Якутия<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Чэппиэр-чэбдик буолуосун 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории<br>17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Дойдум дьыно 12+<br>18:30 - Айсберг 12+<br>18:45 - Актуальное интервью 12+<br>19:00 - Талбан 12+<br>19:45 - Тыһынаах дорҕоон 12+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Өрөкөн өй 12+<br>23:00 - Кэноһэр 6+ | 06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Эрдэһиттэр 6+<br>09:00 - Дьизэтигэр олорун!<br>09:30 - Я-молодой 12+<br>10:15 - Фиксики 6+<br>10:30 - Мультфильмы 6+<br>10:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>11:00 - Брифинг 12+<br>11:15 - Талбан 12+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Кыайы-75 12+<br>12:30 - Тыһынаах дорҕоон<br>13:15 - Солдатские истории<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Саха Сирэ-Якутия<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории<br>17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Дойдум дьыно 12+<br>18:30 - Айсберг 12+<br>18:45 - Актуальное интервью 12+<br>19:00 - Талбан 12+<br>19:45 - Тыһынаах дорҕоон 12+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Өрөкөн өй 12+<br>23:00 - Кэноһэр 6+ | 06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Эрдэһиттэр 6+<br>09:00 - Дьизэтигэр олорун!<br>09:30 - Я-молодой 12+<br>10:15 - Фиксики 6+<br>10:30 - Мультфильмы 6+<br>10:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>11:00 - Брифинг 12+<br>11:15 - Талбан 12+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Кыайы-75 12+<br>12:30 - Тыһынаах дорҕоон<br>13:15 - Солдатские истории<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Саха Сирэ-Якутия<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Чэппиэр-чэбдик буолуосун 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории<br>17:45 - Сэри ханан да буолбатын! 6+<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Дойдум дьыно 12+<br>18:30 - Айсберг 12+<br>18:45 - Актуальное интервью 12+<br>19:00 - Талбан 12+<br>19:45 - Тыһынаах дорҕоон 12+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Өрөкөн өй 12+<br>23:00 - Кэноһэр 6+ | 06:00 - Фестиваль «Берег Дружбы» 6+<br>07:00 - Мы дружной единой семьей! 6+<br>09:00 - Дьизэтигэр олорун!<br>12+<br>09:30 - Я-молодой 12+<br>10:15 - Фиксики 6+<br>10:30 - Мультфильмы 6+<br>10:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>11:00 - Брифинг 12+<br>11:15 - Талбан 12+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Из России с любовью 6+<br>13:15 - Солдатские истории 12+<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Саха Сирэ-Якутия<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Теревуот дойдубун таппыбын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории 12+<br>17:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Истин илдьит 6+<br>18:30 - Айсберг 12+<br>18:45 - Актуальное интервью 12+<br>19:00 - К.Д.но России 12+<br>19:30 - Концерт посвященный К.Д.но России 6+<br>20:30 - «Саха Сирэ» | Бэс ыйын 13 күнэ<br>субуота<br>06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Геван 12+<br>07:30 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>08:30 - Парламентский вестник 12+<br>08:45 - Саха итэҕэлэ 12+<br>09:15 - Истин илдьит 6+<br>10:00 - Ырыа кизэһэ 6+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Сайын кэлбитинэн!<br>6+<br>12:30 - Ырыа кизэһэ 6+<br>13:30 - Новости 12+<br>13:45 - Актуальное интервью 12+<br>14:00 - Чэппиэр-чэбдик буолуосун 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Теревуот дойдубун таппыбын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Солдатские истории 12+<br>17:45 - Сайын кэлбитинэн!<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Истин илдьит 6+<br>19:00 - Айсберг 12+<br>20:15 - Сайын кэлбитинэн!<br>6+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ырыа кизэһэ 6+<br>21:45 - Кэноһэр 6+<br>23:00 - Кэноһэр 6+ | 06:00 - Бастык клип 12+<br>06:15 - Будь здоров! 12+<br>07:00 - Геван 12+<br>07:30 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>08:30 - Будем вместе 12+<br>08:45 - Хранители времени 12+<br>09:15 - Истин илдьит 6+<br>10:00 - Ырыа кизэһэ 6+<br>12:00 - Новости 12+<br>12:15 - Сайын кэлбитинэн!<br>6+<br>12:30 - Тыһынаах дорҕоон 12+<br>13:15 - Солдатские истории 12+<br>13:20 - Бессмертный подвиг матерей 12+<br>13:25 - Фонд памяти 12+<br>13:30 - Новости 12+<br>13:45 - Теревуот дойдубун таппыбын! 6+<br>14:00 - Кэл, олоҕ, сэлэргэһиэх 12+<br>15:00 - Новости 12+<br>15:15 - Полярная звезда 6+<br>16:00 - Теревуот дойдубун таппыбын! 6+<br>16:15 - Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат! 12+<br>16:45 - Аал-луук мас 12+<br>17:30 - Мок Якутия 12+<br>18:00 - Новости 12+<br>18:15 - Истин илдьит 6+<br>19:00 - Из сүрэхтэн 6+<br>20:15 - Сайын кэлбитинэн!<br>6+<br>20:30 - «Саха Сирэ» информационная программа 12+<br>20:45 - Ыллаа-ыллаа 6+<br>21:45 - Кэноһэр 6+<br>00:00 - Новости 12+ |

Хайнгат бэчээккэ бариллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэриллинэ: 16 ч 00 м. "Сайга олох" редакционной-издательской холбошукка: 04.06.2020 с. офсетка бэчээттэнэ. Типография эдэриг: 678670. Чураалчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индексэ: Р0008. Хайнгат нэриэлэлэ ихитэ: олг'уорунуука уонна бэтинсэлэ тахсар.